

HANYALI NÛRÎ'NİN "HİLYE-İ HASENEYNÜ'L-AHSENEYN" MESNEVİSİ

Abdullah AYDIN¹

Geliş: 04.05.2020 / Kabul: 13.08.2020

DOI: 10.29029/busbed.731975

Öz

Uzun yıllar (iki yüz atmış sekiz yıl) Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Girit'te çok sayıda şair yetişmiştir. Girit'teki Türk İslâm hâkimiyetinin günümüze kalan önemli delili o yıllarda kaleme alınan çok sayıdaki eserdir. Hem düzyazı hem de şiir alanında verdiği eserlerle Girit'teki Türk edebiyatı için önemli bir isim -hiç şüphesiz- Hanyalı Nûrî'dir.

Hanyalı Nûrî'nin seçme şiirlerini bir araya getirerek tertip ettiği dîvânı, içindeki şiir sayısı kadar çeşitliliğiyle de dikkat çekmektedir. Bu şiirlerinden birisi, aslında müstakil bir eser sayılabilecek olan yetmiş dört beyitlik bir mesnevidir. Şair bu eserini hilye türünde kaleme almıştır. Daha önce yazılan Hakanî ve Cevrî hilyelerini zeyl ettiğini özellikle belirtmiştir.

Bu çalışmada; Hanyalı Nûrî, Hakanî ve Cevrî hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Devamında Hanyalı Nûrî'nin Hilye-i Haseneynü'l-Ahseneyn başlıklı mesnevisi şekil ve muhteva bakımından incelenmiştir. Ayrıca şiirin tam metni paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girit, Hanya, Nûrî, Divan, Hilye.

THE MESNEVI "HILYE-I HASENEYNU'L-AHSENEYN" OF HANYALI NURI

Abstract

Crete saw many poets during Ottomans' reign for two hundred and sixty eight years. The only evidence of Ottomans' domination in Crete is literary works.

¹ Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, divansiiri@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8307-0332>.

Hanyalı Nuri who wrote poems as well as proses is important for Turkish literature in Crete.

Divan of Hanyalı Nuri is interesting in terms of both number and variety of poems. One of these poems is a seventy four-couplet mesnevi that can be considered as a distinct work. This literary work of the poet is in the form of hilye. He stated that he added Hakani and Cevri's hilyes that were written a long time ago.

This study provides information about Hanyalı Nuri, Hakani and Cevri. Hanyalı Nuri's Hilye-i Haseneynu'l Abseneyn is analyzed in terms of form and content. In addition, this study includes full text of the poem.

Keywords: Crete, Hanya, Nuri, Divan, Hilye

Giriş

Hilye; süs, zînet, cevher, güzel sıfatlar anlamlarına gelen Arapça bir kelimedir (Devellioğlu 2010: 426). Terim olarak ise; "Hz. Peygamber'in fizikî özellikleri, bunları anlatan edebî eserler ve aynı konuda hüsn-i hatla yazılmış levhalar için kullanılır"maktadır (Uzun 1998: 44). Hadis kitaplarındaki Sıfatu'n-Nebî ve Fezâ'il başlıklı bölümlere dayanılarak Hasaisü'n-Nebî, Şemâ'il gibi eserler yazılmıştır. Tirmizî ve Kadı İyâz'ın şemâil türünde yazdıkları eserler Türk edebiyatında şerh edilmiş, hilye türünün gelişmesine zemin hazırlamıştır. Hilye türü muhteva sahasında gelişme göstererek zamanla diğer peygamberler, dört halife, Hz. Hasan ile Hüseyin, din ve tarikat büyükleri için de yazılmıştır (Uzun 1998: 46; Erdoğan 2011: 5). Bu altı farklı hilye türünde Türk edebiyatında çok sayıda eser kaleme alınmış, tespit edilenlerden otuz yedisi yayımlanmıştır (Erdoğan 2013). Hat sahasında ise Hattat Hâfız Osman'ın öncülüğünde genellikle Hz. Muhammed'in hilyesi levhalaştırılmıştır (Derman 1998: 47).

Hanyalı Nûrî

Adı kaynaklarda Osman, Osman Nûrî, Nûrî Osman, Osman Emin, Nûrî olmak üzere beş farklı şekilde geçen şair, şiirlerinde Nûrî mahlasını kullanmaktadır (Aydın 2015a: 5). Hanyalı Nûrî, H. 1172/ M. 1758-1759 senesinde Girit Adası'nın Hanya şehrinde doğmuştur (Barbaroszâde: 148b).

Nûrî, yetmiş yedi yaşında vefat eden Kolağası Ahmed Bey'in oğludur (Tuman 2001: 1110). Annesi ise, Nûrî'den iki sene sonra yani H. 1232/ M. 1817'de vefat etmiştir (Barbaroszâde: 150a). Nûrî'nin düştüğü tarih şiirlerinden anlaşıldığına göre; Emetullah, Hamide ve Ahmed Said Bey olmak üzere üç kardeşi vardır. Bu durum Nûrî'den sonra vefat eden kardeşlerinin olabileceğini göstermektedir. Evlendiği bilinen Nûrî'nin çocuğu olmamıştır.

Hakkında yazılan iki terceme-i hâl de şairin öğrenim durumu hakkında bilgi verilirken çok iyi yettiğini belirtmişlerdir (Kurtoğlu 2006: 98; Kâmî: 237a-237b). Farsça, Arapça, Rumca mülemma şiirler ve Türkçe Rumca manzum sözlük yazması onun bilgi ve şairlik bakımından yeterliliğinin göstergesidir.

Nûrî, meslek olarak yeniçeri kâtipliği yapmıştır (Kurtoğlu 2006, 16; İnal 1988: 1244; Tuman 2001: 1110; İntibah 1881: 33). Zemet olarak verilen ve Kandiyе'nin Moros köyünde bulunan çiftlikle de ilgilenmiştir (Kâmî: 238a).

Nûrî, Celvetiliğe intisap etmiş ve Şeyh Salacızade Mustafa'dan hilafet almıştır (Kurnaz vd. 2001: 9).

Nûrî'nin Divan (Aydın 2009), Tezkîre-i Şu'arâ-yı Cezîre-i Girid (Kurtoğlu 2006; Sariyannis 2007: 79-99), Tuhfe-i Nûriyye (Ölker 2013), Tezyîl-i Nûriyye (Nûrî c; Nûrî ç), Tarîkü'l-ihisâr (Nûrî b: 36a- 36b), Târîh-i Girid (Nûrî a) adlarında nüshaları tespit edilen altı eseri vardır. Bu eserlere ek olarak Barbaroszâde Şakir; "Dîvân-ı meşhûru ve sekiz cild kadar Mesnevî-i Şerîf Şerhi ve Kasîde-i Irakî Şerhi ile Târîh-i Giridi cem' ü te'lifî ve tasnîf eylediği Cografya ve nice Kelâm-ı Evliyâ'ullah Şerhi ile bunca lâyiha ve sânihaları kemâlât-ı hakikiyesine şühûd-ı 'udûldür." demektedir (Barbaroszâde: 148b).

Hanyalı Nûrî, 18 Safer 1230/ 30 Ocak 1815 tarihinde Pazartesi günü Hanya'da vefat etmiştir. Şair vefat ettiğinde elli sekiz yaşındadır.

Hakanî Mehmed Bey ve Hilye-i Saadet'i: Türk edebiyatında kaleme aldığı hilye ile tanınan Hakanî Mehmed Bey İstanbullu olup 1606 yılında vefat etmiştir. Hilye-i Saadet, Divan ve Miftâhu'l-Fütuhât adlı eserleri vardır (Pala 2014: 2). Hilye-i Hakanî olarak da bilinen hilye, 1598 veya 1599 yılında tamamlanmış bir mesnevidir. Tamamı 712 beyit olan eser, aruzun fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün kalıbıyla yazılmıştır (Pala 1991: 11).

Hanyalı Nûrî, kaleme aldığı hilyenin sebab-i telif bölümünde Hakanî Mehmed Bey'den övgüyle bahsetmiştir. Devamında Hakanî'nin hilyesinin güzelliğine değinmiş, böyle bir esere nazire yazmanın güçlüğünden söz etmiştir. Aşağıya alınan son beyitte ise dört halifenin hilyesine yer vermediği için Hakanî Mehmed Bey'in hilyesinin noksan kaldığına dikkat çekmiştir:

Çünkü Hakanî-i üstâd-ı zemân
Ol şeh-i mülk-i 'ulûm u 'irfân

Pîşe-i nazmını fi'le getirip
Bir güzel nüsha-i bi'l-ķuvve düzüp

Hilye-i pāk-i Resûl'ullâhı
Ya'nî evşâf-ı Hâbib'ullâhı

Eyledi hûb u muşanna' taķrîr
Cümle evşâfını kıldı taķrîr

Habbezâ hilye-i pāk-i Nebevî
Eşer-i mu'cize-i Muştafavî

Böyle bir nüsha-i 'âlî-şâna
Bakılır mı var iken dîvâna

Niçe mümkün anı tanzîr etmek
Yâhûd i'câzını taşvîr etmek

Hilyeler içre o mümtâz oldu
İştîlâh ile ser-efrâz oldu
Yazmamış lîk cihâr-ı yâri
Ol aķıbbâ-yı melek-eķvârı

Nûrî (Aydm 2015b: 438- 439).

Cevrî İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çehâr Yâr-ı Güzîn'i: Aslen İstanbullu olan Cevrî İbrahim Çelebi 1595 ile 1654 yılları arasında yaşamıştır. Hilyesinden başka Divan, Selîm-nâme, Hall-i Tahkîkât, Aynü'l-Füyûz, Melhame, Nazm-ı Niyâz,

Beyân-ı A‘dâd-ı Sıfathâ-yı Nefs-i İnsânî adlarında sekiz eseri vardır (Atik 2013: 1-2). Hilye-i Çehâr Yâr-ı Güzîn adlı eser, 1630 yılında yazılmış olup 145 beyitten müteşekkildir. Hakanî Mehmed Bey’in hilyesine nazire olduğu için mesnevi nazım şekliyle ve aruzun fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün kalıbıyla kaleme alınmıştır (Gülmez 2006: 19).

Hanyalı Nûrî, hilyesinin sebab-i telif bölümünde Cevrî’nin Hakanî’ye zeyil yazdığına değinmiştir. Hakanî Mehmed Bey’in noksan bıraktığı dört halife övgüsünü yazarak zeyli oluşturduğu belirtilmiştir. Fakat bu hâliyle hilye silsilesinin yine noksan kaldığını çünkü şehzadelerin yani Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’in hilyelerinin yazılmadığını vurgulamıştır:

Ba‘d-ez-în Cevrî-i pākîze-suhan
Na‘t-ı aşhâbı görüp müstahsen

Dördünüñ na‘tını tafşil etdi
Hilye-i hazreti tezyil etdi

Eyledi ol dağı sehv ü nisyân
Kaldı tezyili anıñ da noqşân

Yazmamış ol dağı şeh-zâdeleri
Ol iki ‘ar‘ar-ı âzâdeleri
Nûrî (Aydın 2015b: 439).

Hilye-i Haseneynü’l-Ahseneyn

Hanyalı Nûrî’nin kaleme aldığı hilye; dört nüshası bulunan divanın İngiltere, Çorum ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 326’daki nüshalarında yer almaktadır. Eksik nüsha olan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 356’da ise yoktur (Aydın 2015a: 156- 159).

Şiir, İstanbul nüshasında yukarıdaki başlıkla yer alırken İngiltere ve Çorum nüshalarında “Hilye-i Şerîf-i Hazret-i Haseneynü’l-Ahseneyn Râdy’allâhu Te‘âlâ ‘Anhümâ” başlığı altındadır.

1. Hilye-i Haseneynü'l-Ahseneyn'in Şekil Özellikleri

Hanyalı Nûrî hilyesini, zeyl olarak düşündüğü Hakanî ve Cevrî hilyeleriyle aynı nazım şekli ve aruz kalıbıyla kaleme almıştır. Mesnevî nazım şeklinin tercihinde kafiyeleniş bakımından uzun şiirlerin yazılmasına imkân sağlaması etkili olmuştur.

Edebî gelenekte olduğu üzere besmele, hamdele, salvele ve dua kısımlarından oluşan giriş bölümü 1 ile 23. beyitler arasındadır. "Sebeb-i İn Nazm-ı Mesnevî" başlıklı ikinci bölüm 24 ile 41., "Vasf-ı Hazret-i Hasan-ı Müctebâ Râdy'allâhu Te'âlâ 'Anhâ" başlıklı üçüncü bölüm 42 ile 54., "Vasf-ı Hazret-i Hüseyin Râdy'allâhu Te'âlâ 'Anhu" başlıklı dördüncü bölüm ise 55 ile 64. beyitler arasındadır. Sonuç olarak değerlendirilen beşinci bölüm 65 ile 67. beyitlerdedir. 68 ile 74. beyitler arasındaki son bölüm ise dua kısmıdır.

Hanyalı Nûrî eserini aruz vezninin "Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün" kalıbıyla yazmıştır. Remel bahrinin bu kalıbı, içerisinde 1152 şiir bulunan Hanyalı Nûrî Divanı'nda 31 şiirde kullanılmıştır. Bu kalıbın tüm şiirler içerisindeki oranı ise % 2,69'dur (Aydın 2015a: 64). Şairin az kullandığı bu kalıbı tercih etmesi şiirin örnek alındığı hilyelere nazire olması sebebiyledir.

Divanına bakıldığında Hanyalı Nûrî'nin Türkçeyi aruz ölçüsüne uygulamada başarılı bir şair olduğu görülmektedir. Bu şiirinde 3 yerde "ya'nî", bir yerde "tûñî", bir yerde de mahlası olan "Nûrî" kelimelerinin ikinci hecelerini Türkçe söyleyişe uygun olarak kısa ünlüyle değerlendirmiştir. "Maḥlûḳ, ḥānḳāḥ, feryād" kelimelerinin ikinci hecelerinde med yapmıştır. Şiirin atmış birinci beytindeki "evcât" kelimesinde ise aruz ölçüsü kusurludur.

Hanyalı Nûrî, 74 beyitlik hilyenin 12'sinde kelime, 12'sinde de ek hâlinde olmak üzere 24 beytinde redif kullanmış, diğer beyitlerde sadece kafiyeye yer vermiştir.

2. Hilye-i Haseneynü'l-Ahseneyn'in Muhteva Özellikleri

Hanyalı Nûrî, eserinin girişinde Allah'ın dokuz feleği yarattığını, on sekiz bin âleme tecelli ettiğini, kaza ve kaderi oluşturduğunu sonra dört unsuru meydana getirdiğini yazmaktadır. Dört unsurdan masiva ağacının yaratıldığını, bu ağacın meyvesinin de Hz. Âdem olduğunu ifade etmiştir. İnsanın diğer

yaratılmışlardan ekrem ve ahsen olduğunu belirttikten sonra konuyu Hz. Muhammed'e getirmiştir. Bu bölümün son beyitlerinde şair kendi aczini belirtmiş, dua ederek bitirmiştir.

“Sebeb-i İn Nazm-ı Mesnevî” başlıklı kısımda Hakanî'nin hilyesinin önemine değinerek eserin sadece Hz. Muhammed'in hilyesiyle sınırlı olduğunu belirtmiştir. Cevri'nin Hakanî'yi tezyil ederek dört halifeye dair yazdığı hilyeden de övgüyle bahsetmiştir. Bu eserin noksan yönü olarak da Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in hilyelerini kapsamadığı söylenmiştir. Devamında hilye yazma sırası kendine geldiği için şükreden Nûrî, alçakgönüllülük yaparak kendini bir hilye yazmaya layık görmediğini ama bir gayretle önceki iki hilyeyi tezyil ederek tamamladığını belirtmiştir:

Hamdü li'llâh baña erdi nevbet
Vereyim hãmeme ben de ruşşat

Gerçi haddim degil ey dil ki edem
Medh-i sibteyn-i şeh-i taht-ı harem

Lîk gayret ile tekmi̇l etdim
Nüşha-yı Cevriyi tezyîl etdim
Nûrî (Aydın 2015b: 439- 440).

Dua kısmında şair, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin hürmetine kendine rahmet edilmesini, isyandan kurtarılmasını, masivadan uzaklaştırılarak gönlünün iyileştirilmesini ve affedilmesini Allah'tan dilemektedir.

a. Hz. Hasan

“Vasf-ı Hazret-i Hasan-ı Müctebâ Râdy'allâhu Te'âlâ 'Anhâ” başlıklı bölümde Hz. Hasan'ın fizikî ve ahlâkî özellikleri verilmiştir. Buradan anlaşıldığına göre; Hz. Hasan güzel ve beyaz yüzlü, uzun boylu, uzun boyunlu, yumuşak tenli, Davudî sesli ve güzel konuşan biridir. Kişilik bakımından ise irfan ve hayâ sahibi, herkesle selamlaşabilen, hitabeti kuvvetli, bilgili ve cömert olarak vasf edilmiştir.

"Hâsılı" diyerek başlayan ve eserin sonuç bölümü denilebilecek kısımda Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in ortak yönleri birlikte verilmiştir. Buradaki ifadelere göre ise Hz. Hasan iman sahibi, ay veya güneş gibi insanlara faydalı, cevher veya lâl taşı gibi kıymetlidir.

b. Hz. Hüseyin

"Vasf-ı Hazret-i Hüseyin Râdy'allâhu Te'âlâ 'Anhu" başlığını taşıyan bölümde Hz. Hüseyin'in özellikleri işlenmiştir. Burada Hz. Hüseyin'in orta boylu, parlak yüzlü, buğday tenli, ne şişman ne zayıf yani orta ağırlıkta olması gibi fizikî özellikleri sayılmıştır. Kişilik özellikleri arasında ise; şehitlerin gözbebeği olduğu, cömertliği, babası Hz. Ali'ye sırdaş olması, aslan gibi cesareti, celâl sahibi, vaktin sahibi olduğu için Allah'tan gaza emri alan, iyi ata binen ve heybetiyle cephede düşmanın başını döndüren kişi olmak gibi vasıfları verilmiştir.

Eserin sonuç kısmında yukarıda belirtildiği üzere Hz. Hüseyin de iman sahibi, ay veya güneş gibi insanlara faydalı, cevher veya lâl taşı gibi kıymetli olarak tanıtılmıştır.

3. Metin

Hilye-i Şerîf-i Hazret-i Haseneynü'l-Ahseneyn Râdy'allâhu Te'âlâ 'Anhümâ

- Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*
- 1 Minnet ol zât-ı celîlü'ş-şâna
Hâlık-ı nüh felek-i imkâna
 - 2 Bir tecellî ile kıldı fermân
'Âlem-i hejdeh hezâr oldu 'ayân
 - 3 Halk edip levh-i kazâ vü kaderi
Ba'd-ez-în şems ü nücüm u kameri
 - 4 Cümle 'âlemleri icâd etdi
'Unşuruñ kaşırını bünyâd etdi
 - 5 Mâ-sivâ oldu mişâl-i şecere
Eyledi Âdemi aña semere

- 6 Cümle maḥlûḳdan etdi ekrem
Nev‘-i insānı o Ḥallāḳ-ı ümem
- 7 Oldu mümtāz u ser-efrāz insān
Ki odur mālik-i mülk-i ‘irfān
- 8 Bā-ḥuşuş seyyid-i nev‘-i Ādem
Eşref ü es‘ad-ı ḥalḳ-ı ‘ālem
- 9 Maḥrem-i ‘ilm-i Cenāb-ı Mevlā
Ḥāzin-i daḥme-i esrār-ı Ḥudā
- 10 Bülbül-i bāḡ-ı vişāl-i ḥazret
Gül-i şad berg-i riyāz-ı vaḥdet
- 11 Tāc-pirā-yı serir-i lāhūt
Dürr-i dürri-i biḥār-ı ceberūt
- 12 Rūḥ-ı kevneyn ü ḥudāvend-i enām
Kāşif-i sırr-ı ḥudā-yı peygām
- 13 Mürşid-i ḥānḳah-ı kevn ü mekān
Dest-gir-i fuḳarā-yı devrān
- 14 Melce’ ü kehf ü penāh-ı ğurebā
Şāh-ı feryād-res-i rüz-ı cezā
- 15 İbn-i ‘İmrān aña ser-gerdāndır
Mu‘cizātına Mesih ḥayrāndır
- 16 Ey şeh-i mesned-i *levlāke lemā*
Dāver-i memleket-i ev-ednā
- 17 Server-i ḥayl-i rüsüsün bi-şek
Yüz sürür dergehiñe çarḥ-ı felek
- 18 Nür-i ḥaste seniñ bendeñdir
Ya‘nī ki bende-i efgendeñdir

- 19 Mâ-sivâ zaḥmı aña kâr etdi
Dâr-ı dünyâyı aña dar etdi
- 20 Eyle sulṭânım aña luṭf u kerem
Tâ ki pür-nür ola ser-tâ-be-ḳadem
- 21 Rûḥ-ı pâkiñe şalât ile selâm
Eyleye Ḥazret-i Ḥallâḳ-ı enâm
- 22 Daḥı evlâdıñ ile aşḫâbıñ
Cümle etbâ'ın ile aḫbâbıñ
- 23 Olarak raḥmet-i Ḥaḳḳ'a şâyân
Edeler cennet içinde seyrân

Sebeb-i İñ Nazm-ı Meşnevi

- 24 Sebebin diñle bu nev âşarıñ
Ya'nı bu nüşḫa-i pür-esrârıñ
- 25 Çünki Ḥaḳanı-i üstâd-ı zemân
Ol şeh-i mülk-i 'ulüm u 'irfân
- 26 Pişce-i nazmımı fi'le getirip
Bir güzel nüşḫa-i bi'l-ḳuvve düzüp
- 27 Hılye-i pâk-i Resûl'ullâhı
Ya'nı evşâf-ı Ḥabîb'ullâhı
- 28 Eyledi ḥüb u muşanna' taḳrîr
Cümle evşâfını ḳıldı taḫrîr
- 29 Ḥabbezâ hılye-i pâk-i Nebevî
Eşer-i mu'cize-i Muştafavî
- 30 Böyle bir nüşḫa-i 'âlî-şâna
Baḳılır mı var iken dîvâna

- 31 Niçe mümkün anı tanzîr etmek
Yâhûd i'câzını taşvîr etmek
- 32 Hilyeler içre o mümtâz oldu
İştîlâh ile ser-efrâz oldu
- 33 Yazmamış lîk cihâr-ı yâri
Ol aḥibbâ-yı melek-eṭvârı
- 34 Ba'd-ez-în Cevrî-i pākîze-suḥan
Na't-ı aşḥâbı görüp müstaḥsen
- 35 Dördünüñ na'tını tafşîl etdi
Hilye-i ḥazreti tezyîl etdi
- 36 Eyledi ol daḥı sehv ü nisyân
Kaldı tezyîli anıñ da noḫşân
- 37 Yazmamış ol daḥı şeh-zâdeleri
Ol iki 'ar'ar-ı âzâdeleri
- 38 Ḥamdü li'llâh baña erdi nevbet
Vereyim ḥâmeme ben de ruḫşat
- 39 Gerçi ḥaddim degil ey dil ki edem
Medḥ-i sibṭeyn-i şeh-i taḫt-ı ḥarem
- 40 Lîk ḡayret ile tekmîl etdim
Nüşḥa-yı Cevrîyi tezyîl etdim
- 41 İki şâh-zâde-i 'âlî-şâna
Başladım na'tına güstâḥâne

Vaşf-ı Ḥazret-i Ḥasan-ı Müctebâ Râdy'allâhu Te'âlâ 'Anhâ

- 42 Gülbün-i gülşen-i 'irfân Ḥasan
Ya'nî ol şâhib-i vech-i aḫsen
- 43 Kâd-i bâlâ ile mümtâz idi
Cümleden daḥı ser-efrâz idi

- 44 Yâsemen gibi beyâz idi yüzü
Güiyâ bâğ-ı cinân idi özü
- 45 Hâyî aşhâbda ol emlaḥ idi
Tütiveş söyler idi efşah idi
- 46 Eylemişdi anı Hallâk-ı Hakîm
Dâ'imâ şerm ü hayâ ile ḥalîm
- 47 Hâzret-i Aḥmed'e beñzerdi yüzü
Daḥı anîñ gibi söylerdi sözü
- 48 Sevḳ-i Yeşrib'de edince o ḥırâm
Herkeselütf ile verirdi selâm
- 49 Gerden-i enveri olmuşdu dırâz
'Âşık olmuşdu aña ehl-i Hicâz
- 50 Teni olmuşdu leṭâfetle naḥîf
İ'tidâl üzre idi ḥüb u laṭîf
- 51 Başlasa va'za o sulṭân-ı cihân
Cümle aşhâbı ederdî ḥayrân
- 52 *Men ledünden* dehenin açsa eger
Hâzret-i Hızr aña ḳulluḳ eder
- 53 Şavt-ı a'lâsı idi Dâvudî
Yaḳar âteş gibi her Nemrûdî
- 54 Şâh idi 'âlim idi kâmil idi
Hem seḫâvet ile deryâ-dil idi

Vaşf-ı Hâzret-i Hüseyñ Râḳy'allâhu Te'âlâ 'Anhu

- 55 Şem'-i bezm-i şühedâ ya'nî Hüseyñ
Ḳurretü'l-'ayn-ı İmâm-ı Haremeyñ

- 56 Zübde-i âl-i ‘abâ kân-ı şehâ
Maḥrem-i rāz-ı dil-i şîr-i Ḥudâ
- 57 Evsaṭu’l-kāme idi ol server
Yüzü ifrāt iledir pek enver
- 58 Levn-i rüyuydu anıñ gendüm-gün
Anı kim görse olurdu meftün
- 59 Ne laḥīm idi o server ne naḥīf
İ’tidāl üzre idi cismi laṭīf
- 60 Mīşe-i rüz u şalâbet şîri
Ol durur mülk-i şecâ‘at mîri
- 61 Yeke-tâz-ı reh-i iḳlîm-i celâl
Şâh-bâz-ı evcât-ı iclâl
- 62 Şâhibü’l-vakt idi ol ‘âlî-câh
Emr edip aña gâzâ eyle İlah
- 63 Esb-i tîze ne zemân olsa süvâr
Öñüne çıḳmaḳ olurdu düşvâr
- 64 Her kaçan eylese ‘azm-i meydân
Kâfirân olur idi ser-gerdân
- 65 Hâşılı ol iki sulṭân-ı cihân
Ol iki ḥâmil-i ‘arş-ı imân
- 66 Biri ḥurşîd idi birisi kamer
Birisi la’l idi biri gevher
- 67 Her biri serv-i sehî-kāmet idi
İkisi ‘âleme hem ḥüccet idi
- 68 Cümle evlâdı Resûl’ullâhıñ
O Ḥudâvend-i felek dergâhıñ

- 69 Olalar maḳ'ad-ı şıdḳ üzre muḳîm
Her biri ola hezâr-ı tesnîm
- 70 Yâ İlâhî şeref-i Aḥmed için
Rûḥ olan ol cesed-i Es'ad için
- 71 Eyle bu Nûrî-i zâra dermân
Etme kim kerde-i râh-ı 'işyân
- 72 Dest-gîr ol aña her dem Yâ Rab
Seni hem-vâre ede tâ ki taleb
- 73 Mâ-sivâdan anı eyle âzâd
Dil-i virânesini ḳıl âbâd
- 74 Luṭfuñu bendeñe şâyân eyle
'Afvımı luṭf ile fermân eyle
Nûrî (Aydın 2015b: 435- 444).

Sonuç

Girit'te yetişen Osmanlı dönemi şairleri içerisinde Hanyalı Nûrî önemli bir yer tutmaktadır. Manzum ve mensur olmak üzere ona yakın eseri vardır. Nazım şekli ve türü bakımından çok sayıda şiiri bulunan divanı, Türk edebiyatı açısından önemi haiz bir eserdir. Divanında bulunan şiirlerden birisi de Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için yazdığı hilyesidir.

Hilye –kısaca- Hz. Muhammed'in fizikî özelliklerini anlatan eserlere denilmektedir. Bu konuda Hakanî'nin *Hilye-i Saadet* adlı eseri Türk edebiyatında türünün en güzel örneği kabul edilmiştir. Cevrî'nin *Hilye-i Çehâr Yâr-ı Güzîn* adlı eseri de Hakanî'ye zeyl olarak yazılmıştır. Bu silsileye bir yeni zeyli de Hanyalı Nûrî eklemiştir.

Hanyalı Nûrî, *Hilye-i Haseneynü'l-Ahseneyn* başlığını verdiği eserinde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in fizikî ve ahlâkî özelliklerini mesnevî nazım şekliyle kaleme almıştır.

Bu çalışmada Hanyalı Nûrî'nin hilyesi kısaca tanıtılarak okuyucuyla paylaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- ATİK, Arzu (2013), “Cevrî, İbrahim Çelebi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com>, Erişim Tarihi: 21.11.2019.
- AYDIN, Abdullah (2009), Abdullah Aydın, *Hanyalı Nûrî Osmân ve Dîvânı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- AYDIN, Abdullah (2015a), *Hanyalı Nûrî ve Dîvânı*, C. I, Berlin: Türkiye Âlim Kitapları Yayınları.
- AYDIN, Abdullah (2015b), *Hanyalı Nûrî ve Dîvânı*, C. II, Berlin: Türkiye Âlim Kitapları Yayınları.
- Barbaroszâde Şâkir (?), *Câmî-i Târîh-i Girid Sahib-Dîvân Giridî Hanyavî Nûrî Beg Efendi'nin Terceme-i Hâli*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, TY. 205, v. 148b-150a.
- DERMAN, M. Uğur (1998), “Hilye”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 18, İstanbul, s. 47-51.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2010), *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- ERDOĞAN, Mehtap (2011), *Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Sivas.
- ERDOĞAN, Mehtap (2013), *Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- GÜLMEZ, Sema (2006), *Cevrî İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çihâr-Yâr-ı Güzîn Adlı Eseri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal (1988), *Son Asır Türk Şairleri*, C. III, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İntibah, (1881), “Terceme-i Hâl-i Osman Nurî Beg”, *İntibah Gazetesi*, 21 Ramazan 1298/ 5 Ağustos 1881, Numro: 33.
- Kâmî Yahya Efendi, *Terceme-i Hâl-i Sahib-Dîvan Nûrî*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2113, v. 236b-241a.
- KURNAZ, Cemâl vd. (2001), *Giritli Salacıoğlu Mustafâ Celvetî Divânı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KURTOĞLU, Orhan (2006), *Girit Şairleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

- Nûrî Osman Hanyavî (a), *Târîh-i Girit*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, TY. 205.
- Nûrî Osman Hanyavî (b), *Tarîkû'l-İhtisâr*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 209/3.
- Nûrî Osman Hanyavî (c), *Tezyîl*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 193/2.
- Nûrî Osman Hanyavî (ç), *Tuhfetü'n-Nûriye*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 1876/2.
- Nûrî Osman Hanyavî (d), *Dîvân*, İngiltere Oxford Üniversitesi Bodleian Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, MS Turk. E. 24.
- ÖLKER, Gökhan (2013), "Lugât-ı Manzûme-i Nûriye Berây-ı Terceme-i Lisân-ı Rumiye Üzerine", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/9, Summer, Ankara, s. 2007-2019.
- PALA, İskender (1991), *Hilye-i Saadet*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- PALA, İskender (2014), "Hakanî, Mehmed Beg", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com>, Erişim Tarihi: 21.11.2019.
- SARIYANNIS, Marinos (2007), "A Source Of Cultural Life Of Eighteenth-Century Ottoman Crete", *Ariadni, (Girit Üniversitesi Felsefe Fakültesi Dergisi)*, S. 13, Girit, s. 79-99.
- TUMAN, Mehmed Nâil (2001), *Tuhfe-i Nâilî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz.: Cemâl KURNAZ ve Mustafa TATCI), C. II, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- UZUN, Mustafa (1998), "Hilye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 18, İstanbul, s. 44-47.